

سال دهم / زمستان ۱۴۰۰

نقش رسانه‌های اجتماعی بر پایداری اجتماعی شهر تهران (مطالعه موردی منطقه ۱۹ شهر تهران)

• مهدی رکعتی^۱، ثریا احمدی^۲، سید علی رحمان‌زاده^۳

DOR: 20.1001.1.38552322.1400.10.41.10.5

چکیده

توسعه پایدار جهانشمول و مبین سودمندی عمومی و پیگیر اهدافی مانند آزادی، برابری و دموکراسی است. هدف پژوهش حاضر آگاهی از نقش رسانه‌های اجتماعی بر پایداری اجتماعی منطقه ۱۹ شهر تهران است که براساس چارچوب مفهومی مبتنی بر یافته‌های محققین ارائه شده است. نحوه جمع‌آوری اطلاعات توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش شهروندان منطقه ۱۹ شهرداری تهران و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ شهروند است که به روش تصادفی سیستماتیک انتخاب شدند. نتایج نشان می‌دهند استفاده از رسانه‌های اجتماعی بر شاخص‌های عینی (حس تعلق، تعامل اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی، امنیت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، کیفیت زندگی از بعد عینی) تأثیر مثبت و معناداری دارد و استفاده از رسانه‌های اجتماعی بر شاخص‌های ذهنی (کیفیت زندگی از بعد ذهنی، عدالت، امید به زندگی، آموزش، فقر و اشتغال) تأثیر مثبت و معناداری دارد.

واژگان کلیدی: پایداری، توسعه پایدار، پایداری اجتماعی، شبکه اجتماعی، شاخص عینی، شاخص ذهنی.

۱ کارشناس ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.
mahdirakati55@gmail.com

۲ عضو هیئت علمی جهاد دانشگاهی واحد شهید بهشتی، تهران، ایران (استاد راهنما و نویسنده مسئول)
soraya.ahmadi@gmail.com

۳ استادیار گروه علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.
salirahmanzadeh@yahoo.com

مقدمه

ضرورت برنامه‌ریزی برای رشد و توسعه از سوی دولت‌ها که از اواسط قرن بیستم در کشورهای توسعه‌نیافته مطرح شد، ابتدا صرفاً بر رشد اقتصادی تمرکز داشت، اما از حدود سال ۱۹۵۸ لزوم توجه به جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی توسعه نیز اهمیت یافت و با نام جذاب «نوسازی»، برنامه‌های توسعه بسیاری از کشورها را تحت تأثیر خود قرارداد؛ اما موضوع تخریب محیط‌زیست در جریان توسعه صنعتی مفهوم دیگری را در محافل توسعه‌ای باب کرد که منجر به گسترش مفهوم توسعه پایدار شد (Wong, 2006). پررنگ شدن ابعاد کیفی توسعه پایدار با تأکید بر عدالت، آزادی و کیفیت زندگی از دیگر پیشرفت‌ها در این حوزه بوده است. اهمیت یافتن تدریجی جنبه‌های اجتماعی توسعه پایدار یا به‌اصطلاح «پایداری اجتماعی» به‌خوبی مشخص است. پیامدهای اجتماعی مشکلات امروزی به وجود آمده مانند رشد جمعیت، کمبود منابع و مانند آن تا چند دهه پیش به‌اندازه کافی موردتوجه قرار نگرفته بود (واعظ زاده، ۱۳۹۴). از طرفی؛ براساس دیدگاه‌های جامعه‌شناسان، بازیگران اصلی در فرآیند توسعه انسان‌ها هستند که الگوهای سازمان اجتماعی آن‌ها به‌منظور تعیین راه‌حل‌ها و تدابیر مناسب در جهت دستیابی به توسعه پایدار نقش عمده‌ای را ایفا می‌کند. درواقع، تجربه نشان می‌دهد بی‌توجهی به عوامل اجتماعی در فرایند توسعه، اثربخشی برنامه‌ها و پروژه‌های گوناگون توسعه‌ای را با مخاطره جدی مواجه می‌سازد. در توسعه اجتماعی دگرگونی و تغییر جامعه در کلیت آن موردنظر نیست. توجه اساسی بیشتر بر بهبود زندگی و ارزیابی جریان‌ها و تحول اجتماعی است، تا اینکه تغییر در یک سازمان یا نهاد اجتماعی. از طرفی؛ استراتژی‌های توسعه اجتماعی برای بهبود کیفیت زندگی انسانی بوده، پاسخگویی به نیازهای انسانی را مدنظر قرار می‌دهد. از این‌رو، استراتژی‌های توسعه اجتماعی، نیازهای رفاهی، نیازهای فرهنگی و روانی، نیاز در تطبیق‌پذیری و نیاز به رشد و ترقی را که از عمده‌ترین نیازهای انسان در جامعه جدید بوده است، موردتوجه قرار می‌دهد (Mak, and Peacock, 2011).

امروزه شهروندان رسانه‌های اجتماعی را اولین ابزار برای شکایات خود نسبت به عملکرد سازمان‌ها در نظر می‌گیرند. به‌طوری‌که می‌توان گفت امروزه بیشتر شکایات شهروندان از طریق رسانه‌های اجتماعی است (Kim et al., 2016) از طرفی حدود ۶۴٪ از شکایات شهروندانی که با رسانه‌های اجتماعی طرح کرده‌اند، حل‌نشده است. هنگامی که مسائل و مشکلات شهروندان به‌موقع در رسانه‌های اجتماعی موردتوجه قرار نگیرد ۳۸٪ آن‌ها نسبت به عملکرد سازمان‌ها

گرایش منفی پیدا می‌کنند و ۶۰٪ آن‌ها احتمال دارد که نسبت به عملکرد سازمان نگرش منفی داشته باشند. بیشتر شهروندان انتظار دارند سازمان‌ها کمتر از ۷۲ ساعت به شکایات آن‌ها در رسانه‌های اجتماعی پاسخگو باشند. مزایای پاسخگویی سریع به درخواست شهروندان به‌وضوح قابل مشاهده است. شواهد نشان می‌دهد که پاسخگویی سریع به درخواست شهروندان سبب شد ۴۷٪ شهروندان نسبت به عملکرد سازمان‌ها نگرش خوب داشته باشند و به‌خوبی آن‌ها را به دیگران معرفی کنند. سازمان‌های رسانه‌ای نیز از این قاعده مستثنی نیستند. سازمان‌های رسانه‌ای از نظر مالکیت یا خصوصی یا عمومی (دولتی) هستند. در حوزه ارتباطات ابزارهایی وجود دارند که با توجه به ظرفیت و امکانات خود، به‌خوبی می‌توانند مبلغان را در امر متقاعدسازی مخاطبان یاری دهند. کلام، تصویر و موسیقی سه محملی است که در این زمینه به‌گونه مؤثری قابل بهره‌برداری است و از این‌رو، مجریان تبلیغات نیاز دارند علاوه بر آشنایی با نظریه‌ها و فنون متقاعدسازی در حوزه روانشناسی، در حوزه ارتباطات نیز با ظرفیت‌های بالقوه کلامی، تصویر و موسیقایی آشنا شوند و بدانند چگونه از هر یک از این ابزارها می‌توان در توسعه و پایداری اجتماعی، بهره جست. به همین دلیل دست‌اندرکاران امر از هر وسیله‌ای برای نیل به هدف استفاده می‌کنند و از هیچ تلاشی دریغ نمی‌کنند (حکیم‌آرا، ۱۳۸۸).

رسانه‌های اجتماعی مکان‌هایی در دنیای مجازی هستند که مردم خود را به‌طور خلاصه معرفی می‌کنند و امکان برقراری ارتباط بین خود و هم‌فکرانشان را در زمینه‌های مختلف موردعلاقه فراهم می‌کنند. درواقع شکل جدیدی از برقراری ارتباط و به اشتراک‌گذاری محتوا در اینترنت است. رسانه‌های اجتماعی پایگاه‌های جدیدی هستند که در مرکز توجه کاربران اینترنت قرار گرفته‌اند و هرکدام دسته‌ای از کاربران با ویژگی‌های خاص را گردهم می‌آورند. در حقیقت به‌موازات توسعه اقتصادی، فعالیت‌های مربوط به سازمان شهرداری نیز توسعه پیدا کرده است و بدون اغراق بخش مهمی از توسعه و رشد اقتصادی شهرها ناشی از فعالیت سازمان شهرداری است. با توجه به این جایگاه، در کشور ما تاکنون مطالعات کمی در این خصوص صورت گرفته است. بنابراین با توجه به اهمیت متغیر رسانه اجتماعی بر توسعه پایداری اجتماعی شهروندان، و نیز با توجه به عدم بررسی رابطه میان رسانه اجتماعی و توسعه پایداری اجتماعی در میان شهروندان تهرانی بررسی این موضوع حائز اهمیت است. بیشتر تحقیقات و مطالعات شهری که تاکنون انجام گرفته مطالعاتی مربوط به توسعه مقطعی و کوتاه‌مدت بوده و مبحث پایداری را که رکن اصلی توسعه شهری محسوب می‌شود، کمتر موردتوجه قرار داده‌اند.

بیشتر تحقیقاتی که به توسعه پایداری شهری پرداخته‌اند بیشتر بر ابعاد زیست‌محیطی و اقتصادی متمرکز بوده‌اند و سویه اجتماعی توسعه پایداری شهری کمتر مورد توجه آنان بوده است، در حالی که این بعد از توسعه پایدار با فرسایش جدی در کلان‌شهرها مواجه است. چنین تحقیقی برای شهر تهران و با تحولات صنعتی (در خیابان‌ها و راسته‌های اصلی و نیز بزرگراه‌ها و ... تجاری، اداری و جمعیتی شدیدتری مواجه است، تحقیقاتی که در سطح تهران صورت گرفته از جمله کارهای جمعه‌پور و مخلصیان (۱۳۹۶)، مشکینی و همکاران (۱۳۹۲) عمدتاً بر متغیری خاص مثل تراکم متمرکز شده‌اند. دیگر اینکه بین ابعاد کالبدی و غیرکالبدی کمتر تلاش شده تحقیق منسجمی صورت گیرد. بنابراین؛ به دلیل تأثیرگذاری عمیق رسانه اجتماعی به‌عنوان گسترده‌ترین ابزار در ایران که انتقال‌دهنده فرهنگ‌ها و افکار است از یک‌سو و از سویی به دلیل افزایش شبکه‌های مختلف استانی در سال‌های اخیر، همچنین وجود تنوع فرهنگی در سطح کشور، شناسایی تأثیرگذاری رسانه اجتماعی بر پایداری اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد. این پژوهش در نظر دارد به توجه به ویژگی‌های رسانه‌های اجتماعی و امکانی که در اختیار کاربران قرار می‌دهند موضوع پایداری اجتماعی شهر تهران را مورد مذاقه قرار دهد.

مبانی نظری پژوهش

در دهه‌های پایانی سده بیست و آغاز سده بیست و یکم، پایداری به‌عنوان یکی از مباحث مهم در کلیه عرصه‌ها، به‌ویژه در فضاهای شهری و معماری مطرح بوده است. امروزه این واژه به‌طور گسترده‌ای، به‌منظور توصیف جهانی که در آن نظام‌های انسانی و طبیعی توأمأ بتوانند تا آینده‌ای دور ادامه حیات دهند، به کار گرفته می‌شود و هدف از آن، تعیین حداقل الزامات اجتماعی برای توسعه بلندمدت و شناسایی چالش‌های عملکردی جامعه در کارهای اجرایی درازمدت است. پایداری، نگرشی است که از تغییر نگاه انسان به جهان متولد شده و یکی از عوامل پیگیری توسعه پایدار، سیستم طراحی شهری و برنامه‌ریزی است (موسوی و بدری بنام، ۱۳۹۲)، که به‌عنوان یک پارادایم و الگوی فکری غالب، زندگی انسان و محیط طبیعی و مصنوع پیرامون او را تحت تأثیر قرار داده است (صادقی و همکاران، ۱۳۹۷؛ بهزاد پور و همکاران، ۱۳۹۸). توسعه پایدار مانند هر ایده بزرگ دیگری که پا به عرصه وجود می‌گذارد، جهانشمول و مبین سودمندی عمومی و پیگیر اهدافی مانند آزادی، برابری و دموکراسی است و دارای معنای

گوناگون است (ماگتین، ۱۳۸۹). از منظر جامعه‌شناختی، تعریفی که بارت^۱ (۲۰۰۲)، ارائه کرده است، بر اهمیت الزامات اجتماعی برای توسعه پایدار جوامع تأکید دارد (مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهرداری تهران، ۱۳۹۲، ص ۱۱)، اما کمیسیون جهانی محیط و توسعه، تعریف جامع و قابل قبولی را از توسعه پایدار ارائه داده است. طبق تعریف این کمیسیون «پایداری» نیاز به استفاده و بهبود شرایط زندگی نسل حاضر و بدون به خطر انداختن توانایی نسل آینده برای تأمین نیازهایشان است. بنابراین، واژه پایداری جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و محیطی توسعه را در برمی‌گیرد (Wong, 2006) در فرآیند توسعه پایدار، در هرکجا که ممکن است - از راه وضع سیاست‌ها - انجام اقدامات لازم و عملیات حمایتی با هم تلفیق می‌شوند، اما در گذشته بعد اجتماعی پایداری در زمینه سیاست‌گذاری توسعه و برنامه‌های عملی، کم‌تر مورد توجه قرار می‌گرفته است (فتاحی و همکاران، ۱۳۹۲) و تمرکز بر ابعاد محیطی و توسعه و رشد اقتصادی بوده است (مختاری ملک‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۳). به طوری که وود کرافت (۲۰۱۲) معتقد است که بعد اجتماعی پایداری در مقایسه با ابعاد دیگر (اقتصادی و زیست‌محیطی) بیشتر موضوع مباحث نظری بوده است (فتاحی و همکاران، ۱۳۹۲) و از نخستین سال‌های قرن ۲۱ و با هدف بهبود شرایط زندگی جامعه است که مورد توجه قرار گرفته (جمینی و جمشیدی، ۱۳۹۳) و در پیچه جدیدی را در رسیدن به توسعه پایدار گشوده است (نسترن و همکاران، ۱۳۹۲؛ مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶).

از نظر (Littig, & Griebler, 2005) و از دیدگاه جامعه‌شناسی، پایداری اجتماعی کیفیتی از جامعه است. در واقع، پایداری اجتماعی ماهیت روابط اجتماعی است که از طریق کار و روابط درون جامعه به وجود می‌آید. پایداری اجتماعی در صورتی در جامعه وجود دارد که کار در جامعه و ترتیب نهادی مرتبط با آن، مجموعه نیازهای انسان را برآورده سازد. در نهایت، ماهیت و ظرفیت بازتولید آن در بلندمدت حفظ شود و هنجارهای مورد نیاز انسان از عدالت اجتماعی، شأن انسانی و مشارکت را شکل دهد (بهزادپور و کربلایی حسینی، ۱۳۹۸). پل و استرن با توجه خاص به مسائل محیط شهری تعریف جامع‌تری از پایداری اجتماعی داده‌اند: توسعه (رشد) با آهنگ پیشرفت و تکامل جامعه مدنی سازگار است. شرایط محیطی را به گونه‌ای سازماندهی می‌کند که تمام گروه‌های اجتماعی و فرهنگی مختلف جامعه به طور هماهنگ رشد کنند و همزمان با بهبود کیفیت زندگی برای تمام بخش‌ها و گروه‌های جامعه، انسجام اجتماعی

تقویت شود. اجزای اصلی تشکیل‌دهنده پایداری اجتماعی از دیدگاه بینز و مورگان^۱ و سینرو دیگران عبارت‌اند از:

۱. برآورد کردن نیازهای انسان؛
۲. غلبه بر ناتوانایی‌هایی که مربوط به ناتوانایی فردی است؛
۳. رشد مسئولیت فردی، شامل مسئولیت اجتماعی و توجه به نیازهای نسل‌های آینده؛
۴. حفظ و افزایش موجودی سرمایه اجتماعی، به‌منظور رشد اعتماد، هماهنگی و همکاری موردنیاز برای ایجاد و حمایت نهادهای مدنی؛
۵. توجه به توزیع برابر فرصت‌های توسعه در زمان حال و آینده؛
۶. به رسمیت شناختن تفاوت‌های جوامع و فرهنگ‌های مختلف و رشد بردباری اجتماعی؛
۷. توانمندسازی مردم برای مشارکت در شرایط موردتوافق دوجانبه تأثیرگذار بر انتخاب برنامه‌های توسعه و تصمیم‌گیری درباره آن (بهزادپور و کربلایی حسینی، ۱۳۹۸).

پایداری اجتماعی

پایداری اجتماعی از نظر اهداف توسعه پایدار به‌نوعی از توسعه یا رشد گفته می‌شود که با تکامل تدریجی جامعه مدنی، رشد فرصت‌ها و مزایای زیست‌محیطی برای سازگاری اجتماعی گروه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، تشویق ترکیب اجتماعی با بهبود در کیفیت زندگی، برای همه اعضا جامعه مطابقت داشته باشد. این تعریف، پایداری اجتماعی را از دو بعد نقش اجتماعی جامعه و مسائل فردی کیفیت زندگی در نظر می‌گیرد. پایداری اجتماعی با عنوان زندگی سالم، بارور و هماهنگ با طبیعت تعریف شده است. در این تعریف بقا و حیات جامعه، همگام با حفظ کیفیت محلی و مرتبط با نظام‌های اقتصادی، برای دستیابی به بالاترین سطح رضایت از زندگی است. در تعریف پایداری اجتماعی، گروهی از محققان به چهارعنصر اصلی و تعیین‌کننده اشاره کرده‌اند که شامل عدالت اجتماعی^۲، همبستگی اجتماعی، مشارکت^۳ و امنیت هستند. مؤلفه‌هایی مانند فرصت‌های برابر و توأم با پیشرفت برای تمامی انسان‌ها، زندگی همراه با تعاون و همکاری، فرصت‌هایی برابر برای تمامی افراد برای ایفای نقش‌های اجتماعی، به همراه امنیت معیشت و ایمنی سکونتگاه‌های انسانی در برابر مخاطرات طبیعی، مبنای سنجش پایداری اجتماعی

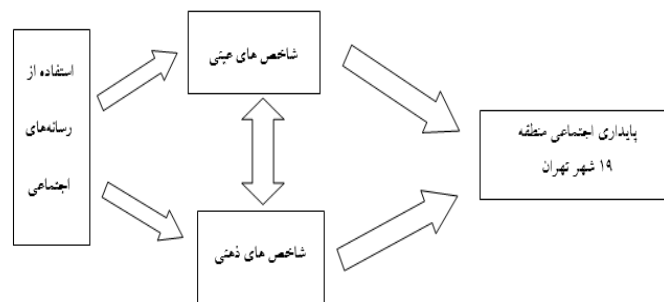
1 Baines and Morgan

2 Social Justice

3 Participation

قرار گرفته‌اند. مفهوم پایداری اجتماعی به‌طور عمده با ابعاد کیفی همراه است و با مفاهیمی مانند زندگی انسانی و احساس رفاه ارزیابی می‌شود. پایداری اجتماعی به معنای حفظ و بهبود سرمایه اجتماعی، یعنی شکل‌دهی جوامع همگن و یکپارچه با منافع متقابل، دارای ارتباط و تعامل میان گروه‌های مردمی، دارای احساس مدارا، صبوری، قابلیت انعطاف، تابع عشق و وفاداری که گاه با سرمایه اخلاقی نیز همراه می‌شود. سرمایه اجتماعی به حقوق برابر انسان‌ها، فرهنگ‌ها و همچنین حفظ ارزش‌هایی که چنین شرایطی را در جوامع انسانی می‌پروراند، گفته می‌شود (Goodland, 2003).

در این تحقیق با توجه به نبود نظریه‌های منسجم در خصوص پایداری اجتماعی به مؤلفه‌هایی که در تحقیق دیگران موردسنجش و ارزیابی قرار گرفته‌اند توجه شده است. شاخص‌های پایداری اجتماعی در این پژوهش‌ها در دودسته شاخص‌های عینی (مانند نیازهای اساسی، منابع اجتماعی، فرصت‌های برابر، مشارکت، تنوع فرهنگی) و ذهنی (رضایت عمومی از زندگی، احساس انزوا، رضایت از مشارکت، حفظ و ثبت زندگی فرهنگی گسترده) (واعظ زاده و همکاران، ۱۳۹۴) موردتوجه قرار گرفته است. از سوی دیگر در تحقیقات دیگری شاخص‌هایی نظیر سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی، مشارکت، عدالت فضایی، بهره‌مندی اقتصادی و امنیت به‌عنوان شاخص‌های پایداری معرفی شده‌اند (مافی و عبدالله زاده، ۱۳۹۶؛ نسترن و همکاران، ۱۳۹۲). این پژوهش تلاش کرد با مطالعه دقیق‌تر منابع موجود ضمن استفاده از این شاخص‌ها، نظریه‌های جامعه شبکه‌ای و مسئولیت اجتماعی را نیز مورد مذاقه قرار دهد و از این رهگذر الگوی مفهومی خود را با توجه به هدف پژوهش استخراج کند. در رویکرد مسئولیت اجتماعی و توسعه پایدار، پایداری در سه وجه زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی موردتوجه است که وجه اجتماعی آن در این پژوهش بررسی شده است.

نمودار ۱. الگوی مفهومی

پیشینه پژوهش

نسترن و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی با نام «ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه (ANP)» انجام دادند. پس از ارزیابی شاخص‌ها با استفاده از مدل تحلیل شبکه به این نتیجه رسیدند که عدالت اجتماعی ($EO=0,136$)، بعد عینی امنیت ($OS=0,129$) و تعامل اجتماعی ($SI=0,107$)، به ترتیب، بیشترین وزن و در نتیجه، بیشترین تأثیر را در بین شاخص‌های پایداری اجتماعی داشته است.

مافی و عبدالله زاده (۱۳۹۶) پژوهشی تحت عنوان «ارزیابی پایداری اجتماعی کلان‌شهر مشهد» انجام دادند. هدف اصلی از پژوهش حاضر، بررسی و ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی در مناطق سیزده‌گانه شهر مشهد بود. بر پایه یافته‌های این پژوهش، شاخص‌های «پایداری اجتماعی» در چارچوب مدل ویکور نشان می‌دهد مناطق ۱ و ۹، بالاترین و مطلوب‌ترین شرایط را از نظر پایداری اجتماعی دارند و مناطق سه و یازده نامطلوب‌ترین شرایط را از نظر این شاخص‌ها دارند. نتایج حاصل از پژوهش، همبستگی بالایی ($0/74$) با مطالعات پیشین که در رابطه با وضعیت کلی پایداری در کلان‌شهر مشهد انجام شده است، دارد.

معماریان و بیات (۱۳۹۵) پژوهشی تحت عنوان «بررسی ابعاد اجتماعی مؤثر برای دستیابی به مفهوم تعاملات اجتماعی در طراحی فضای عمومی چندرسانه‌ای» انجام دادند. هدف رسیدن به یک آگاهی درست در این زمینه، و ارائه راهکاری سنجیده‌ای برای حل این مشکل و نزدیک کردن انسان‌ها به همدیگر بود. به این منظور سعی شد سازماندهی مرکز فضاهای عمومی چندرسانه‌ای با رویکرد تعاملات اجتماعی مد نظر قرار بگیرد. به گونه‌ای که با توجه به تأثیر رسانه‌ها در کاهش ارتباطات مردمی در جهان معاصر به ارائه راه حل برای اصلاح و بهبود روابط میان مردم تلاش کند. روش تحقیق این پژوهش کیفی و شیوه گردآوری اطلاعات، مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای است.

شرزهای و ماجد (۱۳۹۵) در پژوهشی مشابه، با نام «اصلاح و تأمین منابع درآمدی شهرداری‌های کشور» نشان داده‌اند که در شهرداری‌های سایر کشورها استفاده از منابعی همچون دریافت عوارض و مالیات‌های محلی، در صدر قرار دارد. همچنین منابعی مانند فروش خدمات و استقراض، استفاده از صندوق‌ها یا کمک‌های تخصصی و دریافت کمک‌های بلاعوض دولتی، از عمده‌ترین منابع درآمدی شهرداری‌های جهان هستند. علاوه بر موارد فوق، صندوق‌های توسعه شهری یا بانک‌های تخصصی که در برخی شهرهای دنیا مورد استفاده قرار می‌گیرند، باعث اعتبار

دولت‌های محلی شده و منبع درآمد خوبی برای شهرداری‌ها هستند. سایر نتایج پژوهش نشان می‌دهد برای مقابله مؤثرتر با کسری بودجه شهرداری‌ها، باید با افزایش کارایی سیستم موجود، وصولی عوارض را افزایش داد و با تعریف جدید مبنای مالیات، نسبت به ایجاد منابع جدید مالیاتی اقدام کرد.

در پژوهشی با عنوان «روشی برای برآورد پایداری اجتماعی پروژه‌های زیربنایی» از Leonardo et al., (2017) با استفاده از روش اسنادی، روشی را برای در نظر گرفتن تعاملات زیربنا با محیطش برای بهبود اجتماعی کوتاه و بلندمدت پیشنهاد می‌کنند. روش پنج مرحله‌ای آنان شامل شناسایی و وزن‌دهی به معیارهای بهبود، مطالعه اکتشافی، تعیین توابع ارزش همگن، ایجاد شاخص‌های کوتاه و بلندمدت، و مقایسه شاخص‌های بهبود است.

تحقیقی با عنوان «ارزیابی پایداری اجتماعی تخریب مسکن شهری در شانگهای چین» را Tao et al., (2017) انجام داده‌اند. به گمان آن‌ها تخریب فزاینده مسکن شهری حفظ پایداری اجتماعی را با چالش مواجه می‌سازد. این تحقیق براساس مصاحبه با محققان و متخصصان برای تعیین فهرستی از شاخص‌ها و سپس اجرای فوکوس گروپ با ذینفعان انجام گرفته است. همچنین از پرسشنامه برای بخش کمی استفاده شده است. این نتایج نشان داد بهداشت، امنیت و برابری اجتماعی اصلی‌ترین تعیین‌کننده‌های پایداری اجتماعی بودند.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی است، زیرا از نتایج آن می‌توان به‌طور علمی در راستای رفع نیازهای ایجادشده استفاده کرد. از نظر نوع داده‌ها کمی است. نحوه جمع‌آوری اطلاعات توصیفی از نوع پیمایشی است که به دنبال بررسی نقش استفاده از رسانه‌های اجتماعی بر پایداری اجتماعی منطقه ۱۹ شهر تهران است. جامعه آماری این پژوهش شهروندان منطقه ۱۹ شهرداری تهران است. با توجه به مشخص بودن و محدود بودن و زیاد بودن حجم جامعه (۲۴۴ هزار و ۳۵۰ نفر مطابق با آخرین سرشماری شامل ۱۲۴۴۸۱ مرد و ۱۱۹۸۶۹ زن) حجم نمونه با استفاده از فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$n \geq \frac{p(1-p)z_{\alpha/2}^2}{\varepsilon^2} = \frac{0.5 \times 0.5(1.96)^2}{(0.05)^2} = 384$$

n = حجم نمونه، α = ضریب خطای ۰/۵، ϵ = دقت برآورد، p = نسبت افراد جامعه که دارای ویژگی موردنظر هستند، $(-p)$ = نسبت افراد جامعه که دارای ویژگی موردنظر نباشند، $Z_{\alpha/2}$ = مقدار احتمال نرمال به روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک خواهد بود.

برای گردآوری داده‌های اولیه و اطلاعات جهت تأیید یا رد فرضیه‌های پژوهش از پرسشنامه استفاده شده است. برای سنجش استفاده از رسانه اجتماعی از ۱۱ گویه؛ برای سنجش پیوستگی اجتماعی از ۱۲ گویه در سه بعد حس تعلق، تعامل اجتماعی، مسئولیت‌پذیری؛ برای سنجش مشارکت اجتماعی؛ از ۵ گویه؛ برای سنجش عدالت اجتماعی از ۵ گویه؛ برای سنجش امنیت از ۸ گویه در دو بعد اعتماد و امنیت اجتماعی؛ برای سنجش کیفیت زندگی از ۹ گویه در سه بعد آموزش، امید و اشتغال؛ به صورت محقق ساخته استفاده شد. از میان روش‌های متعددی که برای تعیین اعتبار اندازه‌گیری وجود دارد روایی صوری و روایی محتوایی برای این پژوهش استفاده شد. براساس جدول ۱، از آنجا که مقدار آلفای مربوط به هر متغیر و آلفای کل از ۰/۷ بیشتر است. تمامی متغیرها به‌طور مجزا و کل متغیرها با یکدیگر پایا بودند.

جدول ۱. نتایج آلفای کرونباخ برای هر یک از ساخته‌های تحقیق

ردیف	نام متغیر	آلفای کرونباخ
۱	پایداری اجتماعی	۰/۷۹۸
۲	شاخص عینی	۰/۷۱۱
۳	شاخص ذهنی	۰/۸۰۶
۴	رسانه اجتماعی	۰/۸۳۷
۵	کل پرسشنامه	۰/۷۸۵

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده خواهد شد. آمار توصیفی شامل تنظیم و طبقه‌بندی داده‌ها، نمایش ترسیمی، و محاسبه‌ی مقادیری از قبیل میانگین، انحراف معیار، نما، میانه و ... است که حاکی از مشخصات یکایک اعضای جامعه موردبخت است و آمار استنباطی شامل آزمون نرمال بودن داده‌ها، آزمون t برای گروه‌های

مستقل، آزمون همبستگی، تحلیل مسیر و مدل معادلات ساختاری^۱ برای آزمون فرضیه‌ها است. نرم‌افزارهای مورد استفاده برای این پژوهش اس پی اس اس^۲ و ایموس^۳ است.

یافته‌های پژوهش

برای آزمون نرمال بودن داده‌ها، روش‌های مختلفی مورد استفاده قرار می‌گیرد، یکی از مناسب‌ترین این روش‌ها، استفاده از شکل توزیع و یا به عبارت دیگر محاسبه کجی و چولگی متغیرهای تحقیق است. مدار صفر برای این شاخص‌ها نشان‌دهنده‌ی این است که کاملاً از توزیع نرمال برخوردار است، اما محققان معتقدند که هرگاه کجی و چولگی داده‌ها بین ۲ و -۲ باشد، توزیع متغیرها نرمال است. در این تحقیق مقادیر کجی و چولگی در جدول زیر مشاهده می‌شود. همان‌طور که در جدول ۲، مشاهده می‌شود، کجی و چولگی داده‌ها بین ۲ و -۲ است، پس توزیع نرمال است. بنابراین باید جهت بررسی روابط بین داده‌های متغیر فوق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شود.

جدول ۲. جدول کجی و چولگی متغیرها

متغیر	چولگی ^۴	کشیدگی یا کجی ^۵	وضعیت	نوع آزمون
حس تعلق	-۰/۴۶۴	-۰/۰۷۳	نرمال	پارامتریک
تعامل اجتماعی	-۰/۲۴۱	-۰/۳۵۸	نرمال	پارامتریک
مسئولیت‌پذیری	۰/۲۸۲	-۰/۶۵۷	نرمال	پارامتریک
مشارکت اجتماعی	-۰/۲۱۰	-۰/۲۵۸	نرمال	پارامتریک
امنیت اجتماعی	-۰/۹۵۵	۰/۹۷۴	نرمال	پارامتریک
اعتماد اجتماعی	-۰/۱۰۶	۰/۲۹۸	نرمال	پارامتریک
کیفیت زندگی از بعد عینی	-۰/۷۱۶	۰/۸۲۴	نرمال	پارامتریک
کیفیت زندگی از بعد ذهنی	-۰/۴۹۴	۰/۰۶۶	نرمال	پارامتریک
عدالت	۰/۱۲۱	-۰/۵۶۲	نرمال	پارامتریک
امید به زندگی	۰/۱۴۲	-۰/۰۴۳	نرمال	پارامتریک
آموزش	-۰/۱۶۷	-۰/۳۴۴	نرمال	پارامتریک
فقر و اشتغال	-۰/۲۲۹	-۰/۴۳۷	نرمال	پارامتریک

1 Structural Equation Model (SEM)

2 Statistical Package for the Social Sciences (SPSS)

3 Analysis of moment structures (AMOS)

4Skewness

5Kurtosis

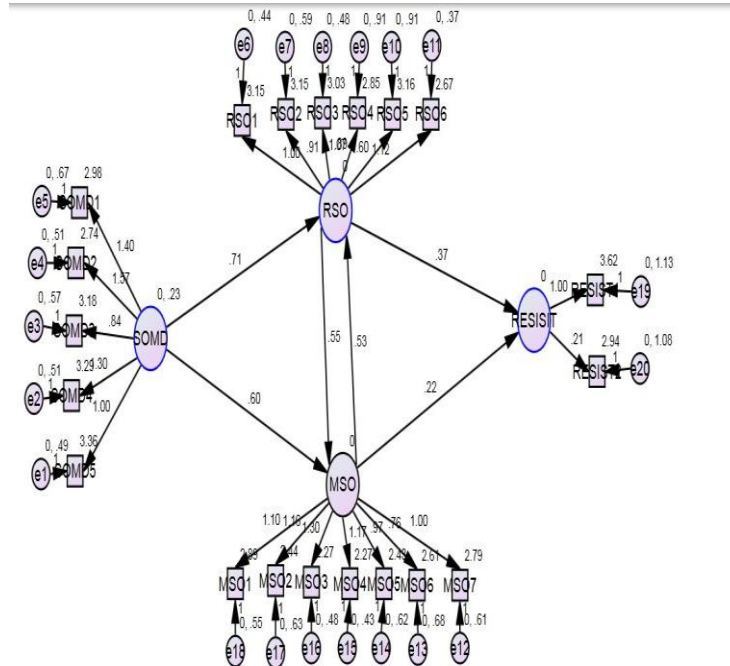
با توجه به اینکه حجم داده‌ها (تعداد پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده) بالاتر از ۳۰ است، با توجه به قضیه حد مرکزی، توزیع جامعه آماری، توزیع نرمال است. با توجه به نرمال بودن توزیع، جهت تبیین و تفسیر متغیرهای تحقیق، از آزمون t تک نمونه‌ای با مقدار آزمون برابر عدد ۳ (Test Value=3) و فاصله اطمینان ۰/۹۵ (خطای ۰/۰۵) استفاده شده است. در آزمون مذکور، در صورتی که مقدار P-Value بزرگتر از ۰/۰۵ باشد، متغیر مورد بررسی با مقدار آزمون (یعنی عدد ۳) تفاوت معناداری ندارد و در نتیجه عامل مورد بررسی در حد متوسط در جامعه آماری وجود دارد؛ و در صورتی که مقدار P-Value کمتر از ۰/۰۵ باشد، متغیر مورد بررسی با مقدار آزمون (یعنی عدد ۳) تفاوت معناداری دارد، در این حالت اگر میانگین عامل مورد بررسی بالاتر از عدد ۳ بود، عامل مورد بررسی به صورت قوی در جامعه آماری وجود دارد، و اگر میانگین عامل مورد بررسی پایین‌تر از عدد ۳ بود، عامل مورد بررسی به صورت ضعیف در جامعه آماری وجود دارد.

جدول ۳. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای متغیرهای پژوهش

عامل	P-Value Sig. (2-tailed)	میانگین	انحراف معیار	آزمون t
حس تعلق	۰/۰۰	۳/۳۵۳	۰/۸۹۷	۷/۷۰۸
تعامل اجتماعی	۰/۰۰۰	۳/۱۲۰	۰/۸۸۹	۲/۶۵۱
مسئولیت‌پذیری	۰/۰۰۰	۲/۶۱۳	۰/۹۲۴	۸/۲۰۶
مشارکت اجتماعی	۰/۰۰۰	۳/۱۳۴	۰/۸۰۳	۳/۲۹۱
امنیت اجتماعی	۰/۰۰۰	۳/۵۳۲	۰/۸۴۱	۱۲/۴۱۰
اعتماد اجتماعی	۰/۰۰۰	۲/۹۶۹	۰/۶۸۴	۳/۸۷۹
کیفیت زندگی از بعد عینی	۰/۰۰۰	۳/۴۶۴	۰/۶۲۷	۱۴/۵۰۱
کیفیت زندگی از بعد ذهنی	۰/۰۰۰	۳/۶۳۶	۰/۷۰۲	۱۷/۷۶۵
عدالت	۰/۰۰۰	۳/۴۴۷	۰/۶۳۳	۱۳/۸۶۰
امید به زندگی	۰/۰۰۰	۳/۳۴۱	۰/۶۴۷	۱۰/۳۲۸
آموزش	۰/۰۰۰	۳/۳۷۲	۰/۷۴۱	۹/۸۴۹
فقر و اشتغال	۰/۰۰۰	۳/۲۱۰	۰/۷۵۲	۵/۴۹۴

پس از تعیین مدل‌های اندازه‌گیری به منظور ارزیابی مدل مفهومی تحقیق و همچنین اطمینان یافتن از وجود یا عدم وجود رابطه علی میان متغیرهای تحقیق و بررسی تناسب

داده‌های مشاهده‌شده با مدل مفهومی تحقیق، سؤالات تحقیق با استفاده از مدل معادلات ساختاری نیز آزمون شدند. نتایج آزمون سؤالات در نمودار منعکس شده‌اند.

شکل ۱. اندازه‌گیری مدل در حالت استاندارد

استفاده از رسانه‌های اجتماعی در پایداری اجتماعی منطقه ۱۹ شهر تهران اثر مثبت دارند. با توجه به شکل ۱، از آنجاکه مقدار ضریب استاندارد بین دو متغیر استفاده از رسانه‌های اجتماعی و شاخص‌های عینی ۰/۷۱ و مقدار معناداری (t-value) از عدد ۱/۹۶ بزرگتر است (برابر با ۸/۳۵۰) در سطح ۹۵ درصد می‌توان گفت رابطه بین این دو متغیر معنادار است، بنابراین فرض صفر تأیید نمی‌شود و استفاده از رسانه‌های اجتماعی بر شاخص‌های عینی تأثیر مثبت و معناداری دارد. مقدار ضریب استاندارد بین دو متغیر شاخص‌های عینی و پایداری اجتماعی ۰/۳۷ و مقدار معناداری (t-value) از عدد ۱/۹۶ بزرگتر است (برابر با ۳/۴۸۸) در سطح ۹۵ درصد می‌توان گفت رابطه بین این دو متغیر معنادار است، بنابراین فرض صفر تأیید نمی‌شود و شاخص‌های عینی و پایداری اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری دارد. مقدار ضریب استاندارد بین دو متغیر استفاده از رسانه‌های اجتماعی و شاخص‌های ذهنی ۰/۶۰ و مقدار معناداری (t-value) از عدد ۱/۹۶ بزرگتر است (برابر با ۷/۵۰۶) در سطح ۹۵ درصد می‌توان

گفت رابطه بین این دو متغیر معنادار است، بنابراین فرض صفر تأیید نمی‌شود و استفاده از رسانه‌های اجتماعی بر شاخص‌های ذهنی تأثیر مثبت و معناداری دارد. مقدار ضریب استاندارد بین دو متغیر شاخص‌های ذهنی و پایداری اجتماعی ۰/۲۲ و مقدار معناداری (t-value) از عدد ۱/۹۶ بزرگتر است (برابر با ۲/۰۸۸) در سطح ۹۵ درصد می‌توان گفت رابطه بین این دو متغیر معنادار است، بنابراین فرض صفر تأیید نمی‌شود و شاخص‌های ذهنی و پایداری اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

بین استفاده از رسانه‌های اجتماعی و پایداری اجتماعی عینی در منطقه ۱۹ شهر تهران رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار ضریب استاندارد بین دو متغیر استفاده از رسانه‌های اجتماعی و شاخص‌های عینی ۰/۷۱ و مقدار معناداری (t-value) از عدد ۱/۹۶ بزرگتر است (برابر با ۸/۳۵۰) در سطح ۹۵ درصد می‌توان گفت رابطه بین این دو متغیر معنادار است، بنابراین فرض صفر تأیید نمی‌شود و استفاده از رسانه‌های اجتماعی بر شاخص‌های عینی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

میان استفاده از رسانه‌های اجتماعی و پایداری اجتماعی ذهنی در منطقه ۱۹ شهر تهران رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار ضریب استاندارد بین دو متغیر استفاده از رسانه‌های اجتماعی و شاخص‌های ذهنی ۰/۶۰ و مقدار معناداری (t-value) از عدد ۱/۹۶ بزرگتر است (برابر با ۷/۵۰۶) در سطح ۹۵ درصد می‌توان گفت رابطه بین این دو متغیر معنادار است، بنابراین فرض صفر تأیید نمی‌شود و استفاده از رسانه‌های اجتماعی بر شاخص‌های ذهنی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و برای بررسی فرضیه‌ها و مدل مفهومی از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار AMOS استفاده شده است. مدل ساختاری پیشنهادی برای این پژوهش با توجه به موضوع و مبانی نظری پژوهش از سه متغیر پنهان و یک متغیر میانجی و شانزده متغیر آشکار تشکیل شده است. به‌طور کلی چندین شاخص برای سنجش برازش مدل مورد استفاده قرار می‌گیرد، ولی برای تأیید مدل، استفاده از ۳ تا ۵ شاخص کافی است برای ارزیابی مدل مذکور در این پژوهش از RMSE، CIMIN، GFI، AGFI، NFI و P استفاده شده است. در جدول شماره (۴)، شاخص‌های برازش و برازش قابل قبول آن‌ها که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته‌اند، ارائه شده است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش و برازش قابل قبول

نام شاخص	اختصار	مقدار در این پژوهش	برازش قابل قبول
شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۲	GFI > %90
شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰/۹۳	AGFI > %90
شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۱	NFI > %90
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۵۵	RMSEA < %10
کای اسکوار بهنجار شده به درجه آزادی	CMIN/df	۲/۵۴	بین ۱ تا ۳

نتیجه‌گیری

توسعه پایدار، حاصل رشد آگاهی در سطوح جهانی در مورد مشکلات محیطی در حال رشد، موضوعات اجتماعی، اقتصادی، فقر، نابرابری و نگرانی‌ها درباره آینده‌ای سالم برای بشر است که آن‌ها را قویاً به هم پیوند می‌دهد. در ادبیات توسعه پایدار که عمدتاً از جنبش زیست‌محیطی ریشه گرفته است، جنبه‌های اجتماعی و اقتصادی پایداری، کمتر مورد توجه قرار گرفته و عموماً به‌عنوان ابزاری کمک‌کننده برای رسیدن به توسعه پایدار در نظر گرفته می‌شوند. در حالی که پایداری حاصل نمی‌شود مگر آنکه ابعاد اجتماعی و اقتصادی نیز به سطحی پایه و قابل قبول از پایداری رسیده باشند. در این باره، به علت تمرکز پیوسته رو به رشد جمعیت و فعالیت‌های اقتصادی در مراکز شهری، توجه به پایداری اجتماعی و اقتصادی با در نظر گرفتن چالش‌ها و تنگناهای پایداری این شهرها ضرورت بیشتری می‌یابد بی‌توجهی به نقش و اهمیت شهرها و عدم شناخت صحیح جایگاه و پایگاه این شهرها باعث شده که امروزه سرمایه‌گذاری‌های مربوط به آن‌ها بسیار کم صورت پذیرد که این خود مشکلات عدیده‌ای به‌ویژه ناپایداری این سکونتگاه‌ها را به دنبال داشته است. توسعه پایدار شهرهای کوچک، روش مناسبی برای توسعه فضایی و ایجاد رشد اقتصادی و تعادل اجتماعی است و می‌تواند به‌عنوان راهبردی در مقابل رشد شهرهای بزرگ به نظر می‌رسد چنین رشد و توسعه‌ای در صورتی شکل خواهد گرفت که خود این شهرها از درون دچار مشکلات شهرهای بزرگ در مقیاس خرد نباشند و فضای مناسب را برای نسل کنونی و آینده فراهم سازند. اما در سطح ملی آنچه بیش از هر مسئله دیگر در خصوص شهرها باید مدنظر قرار گیرد، توجه به عدالت و برابری براساس شاخص‌ها و ابعاد توسعه پایدار شهری است. در مجموع نتایج حاصل از بررسی و تحلیل شاخص‌های سنجش پایداری اجتماعی نشان از وضعیت نامطلوب پایداری در محله مورد مطالعه دارد. عواملی مانند ناپایداری شاخص‌های کیفیت

زندگی هم از بعد ذهنی و هم عینی، سلامت و امنیت اجتماعی، عدم رضایت شغلی، سطح پایین عملکردی شهر در شاخص خدماتی، کارایی و بهره‌وری پایین، بیکاری و کمبود فرصت‌های شغلی بیشترین سهم را در ناپایداری اجتماعی اقتصادی این شهرها داشته‌اند. بنابراین در امر سیاستگذاری برای پایدارسازی ابعاد اجتماعی اقتصادی، توجه به عواملی ضروری است که سبب افزایش کیفیت زندگی در این محله می‌شود. متناسب با تحلیل موجود می‌توان گفت، تبیین مفاهیم مرتبط با پایداری اجتماعی، با محوری شمردن حفظ و ارتقای کیفیت زندگی انسان‌ها و هماهنگی با طبیعت تعریف شده است. بر این مبنا بسترسازی برای ظهور خلاقیت‌ها و بسیج آحاد شهروندان برای تأمین اهداف اجتماعی توسعه پایدار به منظور اطمینان از زندگی بهتر برای همه آن‌ها و به‌ویژه شهروندان موردتوجه است. در این رویکرد دو عنصر حیاتی توسعه اجتماعی اقتصادی، یعنی مشارکت و توانمندسازی شهروندان به منظور دستیابی به سطح رفاه، بیشتر موردتوجه قرار می‌گیرند. نتایج پژوهش با نتایج پژوهش‌های زیر همخوانی دارد:

نسترن و همکاران (۱۳۹۲) پس از ارزیابی شاخص‌ها با استفاده از مدل تحلیل شبکه به این نتیجه رسیدیم که عدالت اجتماعی، بعد عینی امنیت و تعامل اجتماعی به ترتیب، بیشترین وزن و در نتیجه، بیشترین تأثیر را در بین شاخص‌های پایداری اجتماعی داشته است. مافی و عبدالله زاده (۱۳۹۶) مناطق ۱ و ۹، بالاترین و مطلوب‌ترین شرایط را از نظر پایداری اجتماعی دارا می‌باشند و مناطق سه و یازده نامطلوب‌ترین شرایط را از نظر این شاخص‌ها دارا می‌باشند. معاریان و بیات (۱۳۹۵) سازماندهی مرکز فضاهای عمومی چندرسانه‌ای با رویکرد تعاملات اجتماعی به‌گونه‌ای است که با توجه به تأثیر رسانه‌ها در کم کردن ارتباطات مردمی در جهان معاصر به ارائه‌ی طریق برای اصلاح و بهبود روابط میان مردم تلاش می‌کند. روش تحقیق در این پژوهش کیفی است و شیوه گردآوری اطلاعات، مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای است. زارع و گنجی (۱۳۹۵) میانگین سرمایه اجتماعی در بین جمعیت مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط است ولی مشارکت اجتماعی دارای میانگین پایینی است. نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که بین تماشای برنامه‌های سیاسی، ورزشی، خبری و فیلم‌های جنایی، تاریخی و فرهنگی تلویزیون و میزان سرمایه اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد. علاوه بر این، ارتباطی معنادار بین میزان استفاده از مطبوعات (مجله و روزنامه) و سرمایه اجتماعی برقرار است. به بیانی دیگر هرچه قدر افراد به میزان بیشتری مطالب تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و اخبار سیاسی مطبوعات را مطالعه کنند، دارای سرمایه اجتماعی بالاتری خواهند بود. نتایج تحقیق Tao

(etal., 2017) نیز نشان داد که بهداشت، امنیت و برابری اجتماعی اصلی‌ترین تعیین‌کننده‌های پایداری اجتماعی بودند. نتایج نشان می‌دهد که تبلیغات رسانه‌ای و ارتباطات شخصی با مشارکت شخصی بانفوذ تأثیر مثبتی بر محصولات سازگار می‌گذارند، درحالی‌که ارتباطات رسانه‌های اجتماعی ایجادشده توسط کاربر تأثیر منفی بر محصولات سازگار می‌گذارد. نتایج تحقیق (Hang et al., 2018) نشان داد که با آموزش آحاد مختلف جامعه اعم از زنان و مردان در کلیه رده‌های سنی و دارای تحصیلات با سطوح مختلف و همچنین تشویق آن‌ها به عناوین متعدد می‌توان به مدیریت صحیح پسماند کمک شایان توجهی نمود. بنابراین با توجه به یافته‌ها، پیشنهادهای زیر مطرح می‌شود:

- بسترسازی برای جلب سرمایه‌گذاری خصوصی، توجه ویژه به عمران، توسعه و تقویت اقتصادی اجتماعی منطقه ۱۹ تهران برای ارتقای جایگاه عملکردی و فضایی آن‌ها در نظام شهری،
- اعمال سیاست‌های تشویقی از جمله معافیت‌های مالیاتی و کاهش تعرفه‌های انرژی و آب، ایجاد و توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و صنعتی.
- توسعه انواع خدمات، امکانات و فعالیت‌ها در گستره منطقه بر مبنای توسعه شهری.
- توسعه سیاست‌های لازم برای مشارکت‌های مردمی و دخیل کردن شهروندان در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری امور شهری به صورت رسمی و غیررسمی و ارتقای نقش و کارایی فضاهای عمومی درون بافت شهرها.
- تدوین برنامه‌های اجتماع مدار در مدیریت شهری در جهت ایجاد احساس هویت مکانی و محله‌ای برای شهروندان منطقه ۱۹ تهران.
- دخیل نمودن شهروندان در فرآیند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری‌های مربوط به امور شهری به صورت رسمی و غیررسمی و ارتقای نقش و کارایی فضاهای عمومی در درون بافت منطقه جهت افزایش و ارتقاء سرمایه اجتماعی شهروندان.
- توجه به این نکته نیز مهم است که هرگونه برنامه اجرایی در راستای ارتقاء شاخص‌های پایداری اجتماعی.
- انجام برنامه‌ریزی محله‌محور و اجتماع‌محور در مدیریت شهری برای ایجاد حس تعلق و هویت مکانی و محله‌ای برای شهروندان محله‌ها و مناطق مختلف شهر اعم از برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی، مدیریتی و ...؛

– توجه به توزیع عادلانه امکانات و خدمات در بخش‌های مختلف ورزشی، تفریحی، بهداشتی و درمانی، انتظامی و امنیتی و ... ر منطقه، به گونه‌ای که تمامی شهروندان در منطقه در حداقل فاصله زمانی و مکانی به این خدمات دسترسی داشته باشند.

منابع

- بهزاد پور، م.؛ کربلایی حسینی غیاثوند، ا. ا. و منتظر، ب. (۱۳۹۸). مطالعه تطبیقی مؤلفه‌های کالبدی پایداری اجتماعی در محلات قدیم و جدید شهری (مورد مطالعه شهر قدیم و جدید هشتگرد)، معماری شهری، ۱(۱): ۱۷۷-۱۹۶.
- جمعه‌پور، م. و مخلصیان، س. (۱۳۹۶). سطح پایداری محله‌ای و رابطه آن با توسعه اجتماعی در محله نازی آباد تهران، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۴۹ (۲): ۴۱۱-۴۲۵.
- جمینی، د. و جمشیدی، ع. (۱۳۹۳). واکاوی عوامل تبیین کننده پایداری اجتماعی در مناطق روستایی، مطالعه موردی: شهرستان چرداول، مجله آزمایش جغرافیایی فضا، ۴(۱۳): ۱۶۶-۱۴۷.
- حسینی، ح. علی ابادی، ک. و حمیدیان، ا. (۱۳۹۴). تحلیلی بر ارزیابی کیفیت پایداری اجتماعی ناحیه ۲ و ۳ سبزوار، جغرافیا و ادغام شهری - منطقه ای، (۱۴): ۴۷-۷۰.
- حکیم آرا، م.ع. (۱۳۸۸). ارتباطات متقاعدگرانه و تبلیغ، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تهران، ۳۵۲.
- شفیعا، م.ع. و شفیعا، س. (۱۳۹۱). بررسی رابطه توسعه پایدار اجتماعی و سرمایه اجتماعی، نمونه موردی: ساکنان محله غیر رسمی شمیران نو، جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۳(۲): ۱۳۹-۱۶۴.
- شرز، ای. غ. ماجد، و. (۱۳۹۰). تامین مالی پایدار شهر؛ چگونگی تامین مالی به منظور توسعه پایدار شهری، اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران، <https://civilica.com/doc/140934>.
- صادقی، ع.، پناهی، ن.، زارع، ص. (۱۳۹۷). کیفیت های زیست محیطی موثر مشارکت شهروندان در عرصه های عمومی شهری به عنوان یک بعد اجتماعی توسعه پایدار، مطالعه موردی: شیراز، مجله معماری و طراحی شهری پایدار. ۶(۲): ۱۷-۳۳.
- فتاحی، ا. ا.؛ بیات، ن.؛ امیری، ع. و نعمتی، ر. (۱۳۹۲). سنجش و اولویت بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستائی شهر تهران با استفاده از مدل تصمیم گیری ویکور، مطالعه موردی: دهستان خاه شمالی، فصلنامه برنامه ریزی منطقه‌ای، ۳(۱۱): ۶۵-۷۸.
- گنجی م. و زارع غیاث ابادی ف. (۱۳۹۵). رابطه استفاده از رسانه های جمعی و میزان سرمایه اجتماعی در شهر کاشان، فصلنامه جامعه شناسی کاربردی، شماره ۶۰، صص ۱۰۹-۱۲۸.
- مافی، ع. ا. و عبدالله زاده، م. (۱۳۹۶). ارزیابی پایداری اجتماعی کلان شهر مشهد، دو فصلنامه پژوهش‌های بوم شناسی شهری، سال هشتم، ۱(۱۵): ۸۷-۶۵.

- مختاری ملک آبادی ر، موصوصی ن، حسینی س.ع. و غلامی م. (۱۳۹۳). سنجش و ارزیابی شاخص های پایداری اجتماعی- فرهنگی در شهرهای استخراجی، مطالعه موردی: شهر استخراجی عسلویه، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۱۹۵: ۹۱-۱۱۰.
- مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهرداری تهران، (۱۳۹۲). ارتباط پایداری اجتماعی با شکل شهر، معاونت مطالعات و برنامه ریزی امور زیر ساخت و طرح جامع.
- مشکینی، ا.؛ برهانی، ک. و شعبان طاده نمینی، ر. (۱۳۹۲). تحلیل فضائی سنجش پایداری اجتماعی شهری، جغرافیا، ۱۱(۳۹): ۲۱۱-۱۸۶.
- معماریان، ن. و بیات آ، (۱۳۹۵). بررسی ابعاد اجتماعی موثر برای دستیابی به مفهوم تعاملات اجتماعی در طراحی فضای عمومی چند رسانه ای، چهارمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه ریزی، معماری و شهرسازی، <https://civilica.com/doc/520539>
- موسوی، م. س.، بدری بنام، ن.، (۱۳۹۲). بررسی شاخص های پایداری در معماری مسکونی آذربایجان شرقی، مجله معماری و طراحی شهری پایدار، ۱(۱): ۲۳-۳۲.
- نسترن، د.م؛ قاسمی، و. هادی زاده زرگر، ص. (۱۳۹۲). ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه (ANP)، جامعه شناسی کاربردی، ۲۴(۳): ۱۷۳-۱۵۵.
- واعظ زاده، س.؛ نقدی، الف. و ایاسه، ع. (۱۳۹۴). مؤلفه‌های پایداری اجتماعی در برنامه‌های توسعه ایران، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۷(۲): ۱۵-۱.
- Magtin, K., (1389). Designing urban spaces with a focus on sustainable development, translated by: Narsis Sohrabi Mallios, Tehran, Elam and Danesh Publications.
- Goodland, R., 2003, Sustainability Human, Social, Economic and Environmental, World Bank Washington DC, USA.
- Hang, M., Geyer-Klingeborg, J., Rathgeber, A., & Stöckl, S. (2018), "Economic Development Matters: A Meta-regression Analysis on the Relation between Environmental Management and Financial Performance", *Journal of Industrial Ecology*, 22(4), PP. 720-744.
- Kim, H. R., Lee, M., Lee, H. T., & Kim, N. M. (2016). Corporate social responsibility and employee-company identification. *Journal of Business Ethics*, 95(4), 557-569.
- Leonardo, A. Sierra, Eugenio, P. Victor, Y.(2017). Method for estimating the social sustainability of infrastructure projects. *Environmental Impact Assessment Review*, 65, 41-53.
- Littig, B., Griebler, E. (2005). Our Common Future, World Commission on Environment and Development, New York, Oxford University Press.
- Mak, M. and Clinton Peacock, J. 2011. Social Sustainability: A Comparison of Case Studies in UK, USA and Australia. Poster presented at the 17th Pacific Rim Real Estate Society Conference, Gold Coast.

- Tao Y., Geoffrey Qiping Sh., Qian Sh.and Wei Zh., (2017). Evaluating social sustainability of urban housing demolition in Shanghai, China, *Journal of Cleaner Production*,153(02).
- Wong, C, 2006, Indicator For Urban And Regional Planning, The Interply Of Policy And Methods, *Routledge Publisher*, London And New York.